

Pomiar i wykorzystanie innowacji. Czwarte wydanie *Podręcznika Oslo*

W drugiej połowie 2018 r., po 13 latach od poprzedniej edycji, ukazało się czwarte wydanie *Podręcznika Oslo (Oslo Manual 2018. Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation)*, które opiera się na doświadczeniach zebranych podczas gromadzenia danych statystycznych dotyczących innowacji zarówno w Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), jak i w innych państwach, począwszy od wczesnych lat 90. XX w. Jest to wynik zbiorowej pracy grup roboczych OECD i Eurostatu, w której wzięło udział ponad 120 ekspertów z blisko 45 krajów i organizacji międzynarodowych.

Innowacje mają zasadnicze znaczenie dla poprawy standardów życia i mogą wielorako wpływać na osoby, instytucje, całe sektory gospodarki i kraje. Właściwy pomiar innowacji i wykorzystanie danych o innowacjach w badaniach może pomóc decydentom lepiej zrozumieć zmiany gospodarcze i społeczne, ocenić wpływ innowacji na realizację celów społecznych i gospodarczych, a także monitorować i oceniać efektywność swoich przedsięwzięć. Od 1992 r. *Podręcznik Oslo* określa międzynarodowe standardy w zakresie konceptualizacji i pomiaru innowacji. Od tego czasu był trzykrotnie weryfikowany ze względu na postęp rozwoju i zmieniające się potrzeby użytkowników. Stanowi podstawę do dyskusji na temat innowacji, czynników je wspierających i wyników innowacji.

Rola podręcznika opracowanego przez OECD i Eurostat jako kluczowego dla analizy polityki państw została podkreślona w *Innowacyjnym planie działania* Grupy Dwudziestu Państw (G20), przyjętym na szczycie G20 w Hangzhou we wrześniu 2016 r. Rządy największych gospodarek świata wyraziły duże zainteresowanie pomiarem innowacji i wykorzystaniem jego wyników w procesach decyzyjnych. Szczyt potwierdził rolę OECD we wspieraniu tego celu. Zawarte w *Podręczniku Oslo* wytyczne w sprawie gromadzenia, prezentowania i interpretowania danych na temat innowacji mają przede wszystkim wspierać krajowe urzędy statystyczne, ale mogą być również wykorzystane przez organizacje międzynarodowe, instytuty badawcze, naukowców i wszelkie inne grupy zainteresowane pomiarem innowacji. Należy je traktować jako połączenie formalnych standardów statystycznych, porad dotyczących najlepszych praktyk i propozycji związanych z rozszerzeniem pomiaru innowacji na nowe dziedziny dzięki wykorzystaniu istniejących i nowych narzędzi. Obecnie wiele krajów i organizacji międzynarodowych uznaje znaczenie pomiaru innowacji i opracowało sposoby gromadzenia takich danych. Publikacja OECD i Eurostatu wspiera ten skoordynowany wysiłek w celu uzyskania rzetelnych, porównywalnych w skali międzynarodowej danych, wskaźników i analiz.

Kluczowymi elementami koncepcji innowacji są: wiedza jako podstawa innowacji, nowość i użyteczność oraz tworzenie wartości lub zachowania jako zało-

żony cel innowacji. Wymóg implementacji odróżnia innowacyjność od innych koncepcji, takich jak wynalazek, ponieważ innowacja musi zostać wdrożona lub udostępniona do wykorzystania przez innych. Termin *innowacja* może oznaczać zarówno działanie, jak i wynik działania. Definicja zawarta w *Podręczniku Oslo* obejmuje oba znaczenia. Brzmi ona następująco: „Innowacja to nowy lub ulepszony produkt lub proces (lub ich kombinacja), który różni się znacznie od wcześniejszych produktów lub procesów jednostki i który został udostępniony potencjalnym użytkownikom (produktu) lub wprowadzony do użycia przez jednostkę (proces)”¹ (OECD, Eurostat, 2018). Pojęcie to jest następnie rozwijane i operacjonalizowane, aby umożliwić jego praktyczne wykorzystanie w sektorze biznesowym. Chociaż koncepcja innowacji jest z natury subiektywna, to jej zastosowanie jest obiektywne i porównywalne dzięki przyjęciu wspólnych punktów odniesienia dla kategorii nowości i użyteczności. Ułatwia to gromadzenie i raportowanie porównywalnych danych na temat innowacji i powiązanych działań firm w różnych krajach i branżach oraz o różnej wielkości i strukturze — od małych przedsiębiorstw oferujących jeden produkt do dużych międzynarodowych korporacji. Warto tu podać kilka definicji dotyczących innowacji.

„Innowacja biznesowa to nowy lub ulepszony produkt lub proces biznesowy (lub ich kombinacja), który różni się znacznie od wcześniejszych produktów lub procesów biznesowych firmy i który został wprowadzony na rynek lub wprowadzony do użytku przez firmę”. W porównaniu z poprzednią edycją jest to zasadnicza zmiana w definiowaniu innowacji biznesowych.

„Innowacje w zakresie procesów biznesowych to nowy lub ulepszony proces biznesowy dla jednej lub wielu funkcji biznesowych, który różni się znacznie od wcześniejszych procesów biznesowych firmy i został wprowadzony do użytku przez firmę”. Innowacje te dotyczą sześciu funkcji firmy określonych w literaturze dotyczącej zarządzania przedsiębiorstwem. Dwie odnoszą się do podstawowej działalności firmy, polegającej na produkcji i dostarczaniu produktów na sprzedaż, a pozostałe — do operacji wspierających. Taksonomia funkcji biznesowych zaproponowana w tym podręczniku dobrze koresponduje z kategoriami innowacji procesowych, marketingowych i organizacyjnych wyróżnionymi w poprzedniej edycji.

Podręcznik Oslo wpisuje się w serię podręczników pomiarowych opracowanych przez OECD pt. *Pomiar aktywności naukowej, technologicznej i innowacyjnej*, w której porusza się kwestię potrzeby odzwierciedlenia funkcjonowania systemów innowacji. *Podręcznik Oslo* odgrywa kluczową rolę w demonstrowaniu i komunikowaniu wielowymiarowego i często ukrytego charakteru innowacji. Treści w nim zawarte rodzą jednak kilka ważnych pytań badawczych. Po pierwsze, działania innowacyjne występują w każdym z sektorów systemu rachunków

¹ Tłumaczenie tego i wszystkich pozostałych cytatów w artykule pochodzi od autora.

narodowych. W związku z tym istnieje potrzeba stworzenia ogólnej definicji innowacji, mającej zastosowanie do wszystkich jednostek, przy zachowaniu spójności z definicją opracowaną dla przedsiębiorstw. Proponowana ogólna definicja innowacji dla wszystkich typów jednostek brzmi: Innowacja to nowy lub ulepszony produkt lub proces (lub ich kombinacja), który różni się znacznie od wcześniejszych produktów lub procesów jednostki i który został udostępniony potencjalnym użytkownikom (dotyczy to produktu) lub wprowadzony do użycia przez jednostkę (dotyczy to procesu).

Po drugie, procesy obejmują strategie dotyczące ogólnych zamierzeń co do działań jednostki, czynności przekształcające dane wejściowe na dane wyjściowe oraz procedury regulujące poszczególne kroki w przypadku działań mających na celu przekształcenie danych wejściowych na wyjściowe. Nowo utworzone podmioty nie mają wcześniejszych produktów lub procesów, które mogłyby służyć do porównania, zatem grupy porównawczej do zdefiniowania innowacji należy poszukiwać na właściwym rynku. W związku z tym produkt lub proces nowo utworzonego podmiotu jest innowacją, jeżeli znacznie różni się od produktów dostępnych na właściwym rynku lub od procesów aktualnie wykorzystywanych przez inne podmioty na właściwym rynku.

Wytyczne określone w *Podręczniku Oslo* dotyczą przedsiębiorstw jako docelowej populacji badanej (była ona stopniowo rozszerzana — od branży produkcyjnej w pierwszej edycji do całego sektora w obecnej), ale badania pokazują, że wiele z tych koncepcji można zastosować do pomiaru innowacji w innych sektorach (Gault, 2013). Ponieważ wyniki pomiarów są wrażliwe na wybór metod badań, trudno jest uzyskać porównywalność międzynarodową bez jednolitości w zakresie praktyk gromadzenia danych i sprawozdawczości. Chociaż jednorodność nie jest możliwa do osiągnięcia ani w OECD, ani w wymiarze globalnym, to powinno się dążyć do osiągnięcia większej zbieżności metod. W tym celu OECD współpracuje z innymi organizacjami i sieciami międzynarodowymi, które wspierają rozwój metod statystycznych i wymianę doświadczeń w zakresie gromadzenia danych dotyczących innowacji (OECD, 2009, 2010, 2015, 2016).

W najnowszym wydaniu *Podręcznika Oslo* po raz pierwszy zaprezentowano zintegrowane podejście do pomiarów innowacji w całej gospodarce, jednostkach rządowych, organizacjach pozarządowych i gospodarstwach domowych. Dokonano również przeglądu istotnych kwestii związanych z wykorzystaniem danych dotyczących innowacji do konstruowania wskaźników, a także prowadzenia analiz statystycznych i ekonometrycznych. Publikacja zawiera opis metod analizy danych dotyczących innowacji ze szczególnym uwzględnieniem oceny wpływu innowacji i empirycznej oceny rządowych polityk innowacyjnych. Ma ona na celu ukierunkowanie gromadzenia i analizy danych, a także zachęcanie do przyszłych eksperymentów, które poprawią jakość, widoczność i przydatność danych i wskaźników pochodzących z badań w zakresie innowacji.

BIBLIOGRAFIA

- Gault, F. (2013). Innovation indicators and measurement: An overview. W: F. Gault (red.), *Handbook of Innovation Indicators and Measurement* (s. 3—37). Cheltenham: Edward Elgar.
- OECD. (2009). *OECD Patent Statistics Manual*. Paris: OECD Publishing. Pobrane z: <https://doi.org/10.1787/9789264056442-en>.
- OECD. (2010). *Measuring Innovation: A New Perspective*. Paris: OECD Publishing. Pobrane z: <https://doi.org/10.1787/9789264059474-en>.
- OECD. (2015). *Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development*. Paris: OECD Publishing. Pobrane z: <http://oe.cd/frascati>.
- OECD. (2016). *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016*. Paris: OECD Publishing. Pobrane z: https://doi.org/10.1787/sti_in_outlook-2016-9-en.
- OECD, Eurostat. (2018). *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*. Paris—Luxembourg: OECD Publishing—Eurostat. Pobrane z: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>.

Jan Kordos (dawniej Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Główny Urząd Statystyczny)